

AMBIT GEOGRÀFIC

La comarca del Vallès Oriental forma part de la façana prelitoral catalana, posada en la seva major part dins de la conca del Besòs i els seus afluents, exceptuant la part que està a la conca de la Tordera (l'extrem oriental: Sant Celoni, Palautordera). S'estén, per tant, des de les vessants del Montseny fins a la riera de Caldes.

El Vallès Oriental està dintre la depressió prelitoral catalana configurada a l'època terciària. Queda flanquejada pels cingles de Gallifa i de Bertí i pel Montseny al nord que formen la carena prelitoral; a l'est, la vall de la Tordera l'enllaça amb la comarca de La Selva, i al SE i al S la serralada litoral (Montnegre, El Corredor, Céllecs i Sant Mateu) la separen del Maresme; i a l'oest, al fons de la depressió, les carenes entre el riu Tenes i la Riera de Caldes la limiten amb el Vallès Occidental.

Les valls actuals es formaren en el quaternari, degut a l'erosió, sobre tot dels torrents, que configuraren unes vessants i unes carenes interfluvials allargades, paral·leles als rius principals.

Es un tret característic del relleu l'encaixament dels rius i rieres originant terrasses elevades, on es situaren els nuclis de població i els conreus. El Congost, per exemple, a La Garriga ha deixat una terrassa de 20 m i, encara que no tant elevades, podem trobar-les a la Tordera i el Tenes.

Els materials predominants són els calcaris, gresos i margues, coronant a vegades un gruix inferior de conglomerat vermell. Davant d'aquests materials, en les falles, s'hi poden trobar retalls de granit.

El clima de la comarca no té cap característica excepcional; és en general temperat degut a la influència de la proximitat del mar, però amb una mica més de fred i de calor per la seva situació al bell mig d'una depressió. Hi han algunes diferències entre la part més oriental, al peu del Montseny, i la restant, ja que aquella és més elevada. Aquesta diferència es nota també amb la pluviositat, que a les vessants del Montseny és de 800 a 900 mm., mentre que a les rodalies de Caldes, Granollers i Cardedeu se'n recullen de 600 a 700 mm. L'aigua no és per tant sobrera, però tampoc es pot qualificar com a comarca seca.

La vegetació natural és ufanosa, per la riquesa i varietat d'estatges, al Montseny; a peu de muntanya hi predomina sobre tot el pi bord, també el pi pinyoner i en llocs més alts els boscos d'alzines i de roures. Més amunt hi ha castanyers, faigs i avets.

Les condicions físiques del Vallès Oriental, planer amb un bon nivell d'humitat i de terrenys fèrtils, afavoreixen l'agricultura. Destaca entre tots

el conreu de tradició cerealícola; així, segons el Cadastre de 1716, un 38 % del terreny estava dedicat al blat; un 8,3 % al sègol; un 2,5 % a la civada; un 0,5% a l'espelta; el 18,6% a faves. El terreny de sembradura era, doncs el més important; però trobem també el 17 % dedicat a vinyes; un 3 % d'oliveres; 4,3 % de bosc; el 6,4 % d'erm; 0,5 % de prat; 1 % d'hort i 1 % de cànem.

Amb aquestes xifres, encara que posteriors a l'època que hom estudia, ens podem fer una idea de la riquesa agrícola de la comarca i sobre tot del seu predomini absolut sobre la indústria o el comerç.

Aquestes són breument considerades les característiques generals de la geografia física de la comarca. És important centrar ara la visió en la capital indiscutible que és Granollers. La vila està situada en la part oriental de la comarca, a 25 km. de Barcelona a la vorera esquerra del Congost, i dos segles enrera tenia un terme municipal d'extensió aproximada, segons S. Llobet, de 5 km.², una de les més petites de la comarca.

El poblament està directament relacionat amb les condicions físiques del lloc. L'existència de terres bones per l'agricultura va permetre ja des de l'antigor, l'atracció d'una població nombrosa (hi han restes de poblats ibèrics a les serralades, s. VI a J.C., restes romans a Granollers mateix i en el s. X es citen ja 50 poblacions que encara existeixen).

La població es va estendre al llarg de les valls dels rius i als peus de muntanya, però trobem també pobles en els cims de carenes, com és el cas de Sant Feliu de Codines. Una característica del poblament del Vallès Oriental és la seva dispersió, deguda segons sembla, a la facilitat d'obtenir aigua del subsòl.

En el nostre estudi considerarem la comarca amb l'extensió pràcticament actual de 731 km.², i formada per unes 50 parròquies.

Si aquestes condicions són importants per a poder entendre l'evolució històrica, més ho són les que expliquen la situació i el motiu de ser de la vila. Hi han diferents interpretacions sobre l'origen de Granollers, però les facilitades per Estrada i per Llobet² semblen les més acceptables. Parlen d'un origen romà i s'argumenta la localització amb que és precisament a Granollers on es produïa un encreuament de camins, vies romanes, que donarien lloc a un nucli de poblament de caràcter mercantil. A Granollers, segons Llobet, hi havia la Via Augusta que passant per Girona i El Pertús venia de Roma cap a Tarraco, i es trobava amb el camí d'Ausa que anava, per la vall del Congost, cap al Pirineu i amb el camí d'Iluro, ara Mataró, que es dirigia a Caldes de Montbui. Així doncs, en aquest triple encreuament sobre una terrassa del riu s'establí, segons sembla, el Granollers primitiu. Degut a aquesta situació i funció, sobre tot com a lloc d'intercanvi, Granollers s'hauria convertit en la capital de la comarca.

Un altre nucli de la nostra investigació és el de la Baronia de Montbui. Està situada aquesta Baronia a la banda nord-occidental de la comarca, centrada en la seva major part a la vall del Tenes, exceptuant Sant Feliu de Codines, L'Ametlla i Palaudàries que fan límit pel nord, nord-est i sud-est respectivament. Les característiques físiques de cadascun dels pobles que formen la Baronia (Santa Eulàlia de Ronçana, Lliçà d'Amunt, Bigues, Riells del Fai, Sant Mateu de Montbui, Sant Feliu de Codines, L'Ametlla i Pa-

2. ESTRADA. — *Orígenes arqueológicos de Granollers*. Granollers, 1958. LLOBET, S. — *Granollers*. Granollers, 1951.

laudàries) són bastant diferents però tenen en comú la seva dedicació exclusiva que és l'agricultura.

La Baronia canvià varies vegades de senyor, però des de 1412-13 fou de domini reial, encara que traspasada a la jurisdicció de la ciutat de Barcelona a partir de 1490.

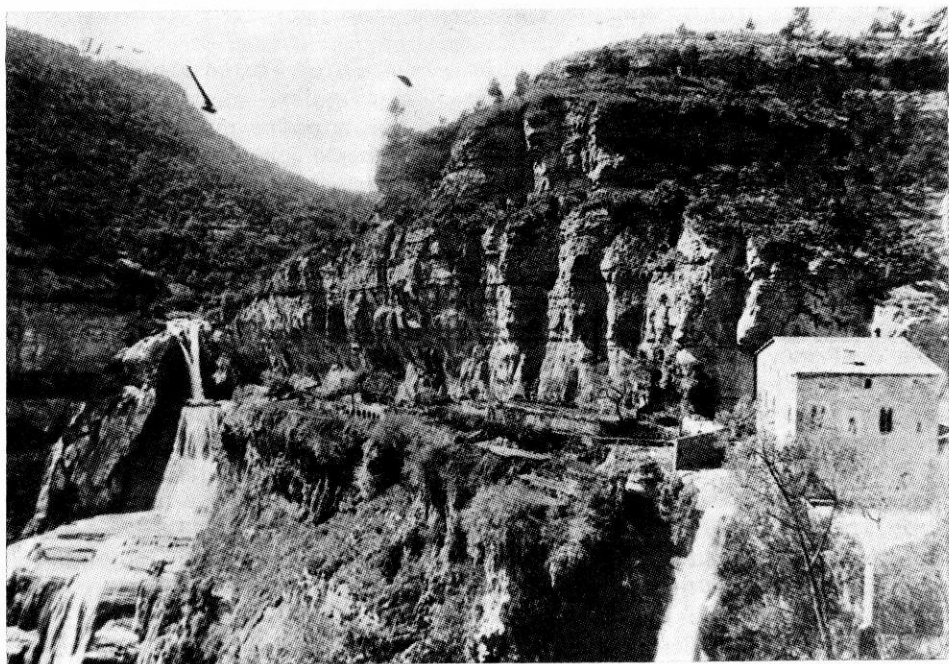
La Roca, situada a la part est de la comarca, termenant amb el Maresme, és també un nucli important de l'estudi doncs la seva proximitat a l'encreuament de les tres vies abans esmentades li dona un relleu especial.

Aquesta vila estava sota la jurisdicció dels senyors del castell de La Roca (Rupe) que foren gairebé sempre els Torrelles, disputant-se el domini d'altres terres amb els Corbera de Llinars.

Un protagonisme important en tota la documentació de l'època el té Vilanova de la Roca, segurament per les seves característiques d'unes terres planes i molt fèrtils. El mateix cal dir de Martorelles.

Finalment Vilamajor i Cardedeu completen l'àmbit de la investigació. Ambdues a la part oriental de la comarca, sobre una plana que s'eleva des de Granollers pel seu costat est i arriba fins Sant Celoni, tancada entre el Montseny i el Montnegre. L'agricultura és també la riquesa i l'ocupació d'aquests nuclis.

Les dues viles eren de jurisdicció reial i juntament amb Santa Sussagna, Sant Julià del Fou i Sant Sadurn de Collsabadell formaven una Batllia, obtenint un seguit de privilegis que les anaven conformant.

Monestir de Sant Miquel del Fai

El monestir de Sant Miquel del Fai construït gairebé sobre l'abisme i al costat del magestuós salt del Rossinyol, fou el senyor de moltes cases i terres de la nostra comarca. Es cita per primera vegada l'any 997 quan es va comprar l'església per a fer-hi el monestir. La vida monacal s'hi va acabar l'any 1567.